

Utvidelse av skjøtselsplan for slåttemark og naturbeitemark på Skogen i Bærum kommune, Oslo og Viken fylke

Oppfølging av tradisjonell slåttemark som utvalgt naturtype

Slåttemark nedenfor tunet på Skogen sett mot øst.

TITTEL: Utvidelse av skjøtselsplan for slåttemark og naturbeitemark på Skogen i Bærum kommune, Oslo og Viken fylke Oppfølging av tradisjonell slåttemark som utvalgt naturtype
FORFATTER(E): Tonje Berland, Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter

DATO: 15.1.2023	RAPPORT NR./ 9/2023 i rapportserien til klima- og miljøvernavdelingen, Statsforvalteren i Oslo og Viken	PROSJEKTNR.:	SAKSNR.:
ISBN: 978-82-93931-40-9	ISSN:	ANTALL SIDER:	ANTALL VEDLEGG:

OPPDRAGSGIVER: Statsforvalteren i Oslo og Viken	KONTAKTPERSON: Hallvard Holtung
---	---

SAMMENDRAG: Naturtypen semi-naturlig eng er kategorisert som sårbar (VU), og slåttemark er sterkt trua (EN) ifølge Norsk rødliste for naturtyper 2018. Slåttemark fikk i 2011 særskilt sikring ved at den fikk status som utvalgt naturtype (UN) gjennom naturmangfoldloven. På oppdrag for Statsforvalteren i Oslo og Viken fikk Tonje Berland i 2022 i oppdrag å utvide eksisterende skjøtselsplan for lokaliteter med gammel kulturmark på Skogen i Bærum kommune. Følgende skjøtselsplan inneholder råd og anbefalinger for skjøtsel i utvidelse av lokaliteten(e), oppdatering av naturtyper samt redegjørelse for verdivurdering av naturkvalitetene på lokaliteten.

FYLKE:	Oslo og Viken
KOMMUNE:	Bærum
STED/LOKALITET:	Skogen
GÅRD/BRUK	69/34

GODKJENT Hallvard Holtung <hr/> NAVN	SKJØTSELSPLANEN ER UTFORMET AV: Tonje Berland <hr/> NAVN
--	--

Forord

Utvidelse av skjøtselsplanen for Skogen i Bærum kommune er utført på oppdrag fra Statsforvalteren i Oslo og Viken. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av den trua naturtypen semi-naturlig eng, herunder slåttemark og naturbeitemark, (etter NiN og Norsk rødliste for naturtyper 2018), og er i samsvar med handlingsplanen for Utvalgt naturtype slåttemark. Den baserer seg på feltbefaring og kontakt med grunneieren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av slåttemark på Østlandet. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene. Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase.

Til skjøtselsplanen følger et veiledningshefte¹ om slåttemark utarbeidet av Miljødirektoratet, samt Bondens kulturmarksflora for Østlandet utarbeidet av Bolette Bele, Ellen Svalheim og Ann Norderhaug, NIBIO.

Tonje Berland takker grunneier Ketil Jørstad for godt samarbeid, innspill og dialog, samt takk til oppdragsgiver Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Dato/Sted

15.1.2023 Odnnes

Underskrift

¹ For sesongen 2018 finnes dette som utkast

Innhold

Forord	4
1 Slåttemark på Østlandet	6
2 Utvidelse av skjøtselsplan for Skogen	9
2.1 Innledning	9
2.2 Hensyn og prioriteringer	11
2.3 Tradisjonell og nåværende drift.....	11
2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen.....	12
2.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer.....	12
2.6 Mål for verdifull slåttemark/naturbeitemark	13
2.7 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode)	14
2.8 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig).....	14
2.8.1 Slått.....	14
2.8.2 Beiting.....	15
2.8.3 Økonomi	15
Skjøtsel og restaurering.....	15
2.9 Oppfølging av skjøtselsplanen	16
2.10 Bilder	17
Vedlegg.....	22
Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase	22

1 Slåttemark på Østlandet

Tradisjonelle slåttemarker er naturenger i inn-og utmark med ville plantearter, som har blitt slått for å skaffe vinterfôr til husdyra. Slåttemarkene ble gjerne slått seint i sesongen, etter at de fleste plantene hadde blomstra og satt frø. De er ofte overflaterydda for stein, men har i mindre grad vært oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og er ikke eller i liten grad gjødsla. Slåttemarkene har tradisjonelt vært høstbeita og kanskje også vårbeita. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer imidlertid fra sted til sted. Slåttemarkene er ofte urterike (blomsterrike), og omtales gjerne som «blomsterenger». De huser også ofte et stort mangfold av insekter.

Artssammensetningen i slåttemarkene kan variere mye på grunn av forskjeller i jordsmonn, høyde over havet m.v. Etter fuktighetsforholdene skilles det mellom tørreng, friskeng og fukteng.

I tørr-friskengene på Østlandet vokser vanlige arter som grasene gulaks og engkvein, samt bleikstarr, ryllik, blåklokke, tepperot, øyentrøst, gjeldkarve, smalkjempe, tiriltunge, hårsveve, småengkall, prestekrage, engtjæreblom, engnellik, storblåfjær, hvitmaure, rødkløver, engknoppurt og rødknapp, men også sjeldnere arter som den trua arten solblom.

To enger i Flesberg. Over: Tørreng med engtjæreblom, prestekrage, gulaks, tiriltunge, stemorsblom. Bildet t.h viser kattefot som ofte vokser tørt og på grunnlendt mark. Under: rikere og friskere eng med brudespore, hjertegras (bilde t.h), harerug, blåfjær, småengkall, rødkløver, gulaks, fuglevikke, tepperot m.m. Alle foto Ellen Svalheim.

Hvis jordsmonnet har litt kalkinnhold kan man også finne gulmaure, vill-løk, flekkgrisøre, vill-lin, flekkmure, rundskolm, fagerknoppurt, dunkjempe, rankfrøstjerne, marianøklebånd, orkideer som brudespore og hvitkurle, grasarter som dunhavre og hjertegras samt den lille bregnen marinøkkel. Også den sørlige orkideen søstermarihånd kan inngå i slike enger. I seterområdene tilkommer fjellarter som fjelltimotei, setermjelt, blåmjelt, fjellbakkestjerne, fjellfiol og fjellnøkleblom.

Stølsvoll i Valdres med prestekrage, blåklokke, småengkall, fjellgulaks og ulike marinøkler. I seterområdene vokser gjerne engarter fra lavlandet sammen med fjellplanter som fjelltimotei (t.h.). Begge foto Ellen Svalheim.

I frisk slåttemark (dvs. litt fuktigere eng) vokser relativt høyvokste arter som skogstorkenebb, hvitbladtistel, rød jonsokblom, enghumleblom, og ballblom, men også lavere arter som gulaks, ryllik og harerug vokser der. Litt kalkkrevende arter som skogmarihånd og stortveblad kan forekomme, og i fjellet kommer arter som svarttopp til. Fuktenger domineres gjerne av gras- og starrarter samt vanlige arter som enghumleblom og myrfiol. Hanekam kan også være et karakteristisk innslag. Hvis fuktenga er kalkpåvirket kan man finne mer krevende arter som stortveblad.

Frisk- fuktig eng i Kongsberg kommune med bl.a. ballblom, skogstorkenebb, enghumleblom, engsyre. T.h.: I fuktige enger på Østlandet vokser gjerne hanekam. Foto Ellen Svalheim.

Mange gamle slåttemarkar brukes i dag til beite eller er grodd igjen. «Tradisjonelle» slåttemarkar har derfor blitt svært sjeldne og det er spesielt viktig at gjenværende slåttemarkar holdes i hevd. Generelle restaurerings- og skjøtselstiltak er omtalt i veiledningsheftet, og konkrete råd for skjøtsel av din lokalitet beskrives i denne skjøtselplanen. Nærmere omtale av ulike plantearter fra engene finnes i Bondens kulturmarksflora for Østlandet (Bele, Svalheim & Norderhaug 2011). Mye av denne teksten om slåttemark på Østlandet er hentet fra den.

Praktiske råd:

- Slåttemarka slås vanligvis årlig (kan være unntak på svært magre enger og i slåttemyr).
- Gunstig slåttetidspunkt er på ettersommeren (etter frøsetting), fra midten av juli og til midten av august i lavlandet, seinere i fjellet.
- Enga slås med skjærende redskap (motorslåmaskin, lett traktorslåmaskin, ljà eller lignende), og redskapsvalget må tilpasses markas bæreevne.
- Graset må fjernes fra enga, gjerne etter å ha tørket litt på bakken (dette gir god frøspredning).
- Planlegg hvordan graset skal fjernes før du slår (kjøres bort med traktor, rakes til utkanten av enga og presses, bæres bort på høygaffel, dras ut på presenning eller liknende).
- Høyet fra artsrike slåttemarker er svært bra dyrefôr og bør derfor om mulig brukes til det.
- Artsrike slåttemarker skal ikke gjødsles (gjødsling resulterer i at artsmangfoldet i enga reduseres dramatisk).
- Et skånsomt vår- og høstbeite kan være gunstig, men dette må tilpasses i hvert enkelt tilfelle (helst i tråd med tidligere tiders bruk).
- Slåttemarkene skal ikke pløyas, gjødsles eller tilsås.
- Kantsoner og åkerholmer kan trenge skjøtsel i form av jevnlig krattrydding, beiting eller brenning.
- Ved rydding av skog og kratt er det viktig å følge opp med tiltak året etter (f.eks. tidlig vårbeite med sau).
- Slåttemark er gjerne del av et større kulturlandskap. Steingjerder, rydningsrøyser, gamle trær, beitemark, bygninger og vegfår er ofte viktige elementer i et slikt helhetlig landskap.

Se mer konkrete detaljer i din egen skjøtelsesplan.

2 Utvidelse av skjøtselsplan for Skogen

GRUNNEIER: Ketil Jørstad		ANSVAR SKJØTSEL: Ketil Jørstad		LOKALITETSVERDI I NATURBASE²: Svært viktig - A	
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 25.11.2017			DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): 12.07.2017		
DATO REVIDERING: 15.1.2023			DATO BEFARING (REVIDERING): 12.07.2022		
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): Befaring, besøk og kontakt pr. telefon/mail med grunneier Ketil Jørstad.					
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV: Eksisterende skjøtselsplan for lokaliteten med slåttemark (BN00125446) på Skogen er utformet av Åshild Hasvik, Solfrid Helene Lien Langmo og Finn Oldervik, Bioreg AS. Naturbeitemarka på Skogen (BN00046505) har ingen tidligere skjøtselsplan.				FIRMA: Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter	
REVIDERT UTGAVE UTFORMET AV: Tonje Berland					
UTM SONE LOKALITET(ER): 33 W		NORD: 6656466		ØST: 241311	
				GNR./BNR.: 64/3	
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN- /NATURBASE LOKALITET: Ca. 100,8 daa (slåttemark og naturbeitemark samlet)			DEL AV VERNEOMRÅDE: Nei		DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: Nei
AREAL (ETTER EVENTUELL RESTAURERING/UTVIDELSE): Ca. 121,8 daa					

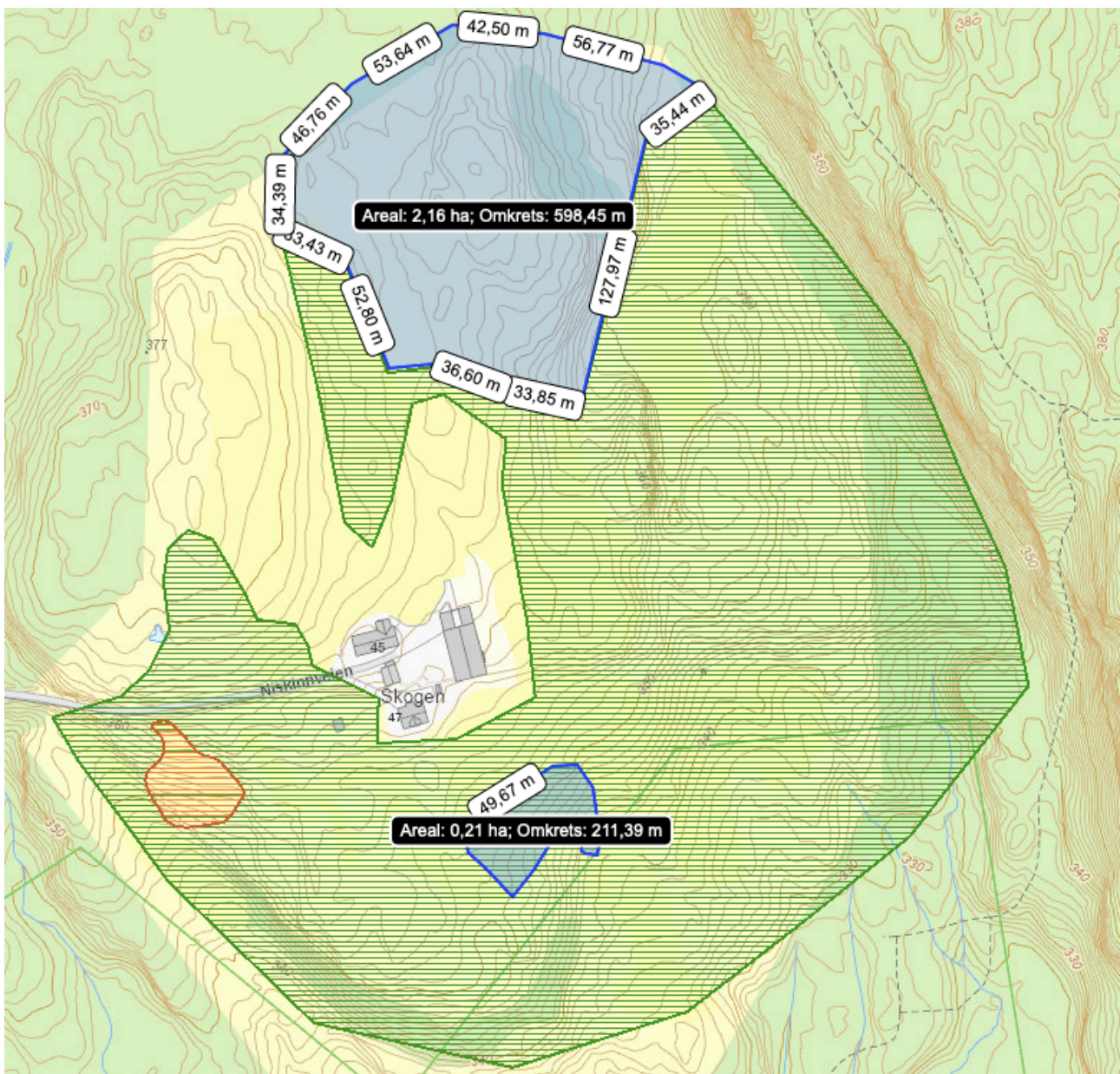
2.1 Innledning

Lokaliteten(e) ble kartlagt av Tonje Berland 12.07.2022. Hovedformålet med kartleggingen var en utvidelse av lokaliteten med slåttemark samt å utforme skjøtselsplan for naturtypene på Skogen. Lokaliteten med slåttemark (BN00125446) er tidligere kartlagt av Åshild Hasvik og Solfrid Helene Lien Langmo i 2018. Den eksisterende skjøtselsplanen for slåttemarka (Hasvik, Å., Langmo, S. H. L. & Oldervik, F.) baserer seg på kartleggingen fra 2018. Terje Blindheim og Geir Gaarder kartla naturbeitemarka (BN00046505) i 1999 og 2000 og utformet naturtypebeskrivelse for lokaliteten. Lokalitetene på Skogen er også NiN-kartlagt etter Miljødirektoratets instruks i 2018. I 2022 ble oppdatert utgave av Miljødirektoratets instruks benyttet til kartlegging på Skogen.

² Verdisettingen er definert etter DN Håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007), og faktaark for slåttemark, utformet av Ellen Svalheim (Svalheim 2014). Oppdatert juni 2022 mht NiN 2.0.

Skogen gård ligger på Sollihøgda nord-vest i Bærum kommune, rett ved grensa til tidligere Buskerud fylke. Lokaliteten består av en slåtteeng vest for gårdsbygningene, samt et større område med naturbeitemark. Engene er kalkpåvirket og berggrunnen i området betegnes som Krokskoggruppa og består av porfyrisk basalt med årer av breksje og konglomerat med sandstein og leirstein, samt rombeporfyrlava i vest. Løsmassene består i hovedsak av morenemateriale (Hasvik, Å., Langmo, S. H. L. & Oldervik, F.).

Grunneierne av Skogen har startet restaurering av et tilgrensende areal i nord (figur 1) som ble kartlagt i 2022 med tanke på å innlemmes i skjøttselsplanen. I tillegg ble et areal med slåttemark i 2022 skilt ut fra omkringliggende naturbeitemark (figur 1).

Figur 1. Areal under restaurering nord for Skogen gård. Ca. 21 daa. Markert i grønt er nåværende avgrensning av naturbeitemarka. Den eksisterende lokaliteten med slåttemark ligger vest for gården markert i rødoransje. Avgrensning av ny lokalitet med slåttemark på ca. 2,1 dekar er markert i blått og ligger sør for tunet på Skogen.

2.2 Hensyn og prioriteringer

Utvidelse av og tillegg til skjøtelsesplanen baserer seg på brukers kapasitet og ønsker, men også på generelle anbefalinger for å opprettholde et åpent og variert kulturlandskap.

Grunneierne har igangsatt restaurering av et areal nord for gården (figur 1) og tatt ned flere trær i dette området. Arealet er tidligere NiN-kartlagt som beiteskog i 2018, men bør trolig føres mer opprinnelig til naturbeitemark (eller hagemark) og må sees i lys av å kunne ha utgått fra eng snarere enn skog. Artsinventaret her består av skogsarter med et stort innslag av semi-naturlige arter. På sikt og med riktig skjøtsel vil dette arealet trolig kunne bli en naturbeitemark med høyere andel av arter tilknyttet gammel kulturmark enn skog. Videre restaurering og oppfølging av dette arealet bør prioriteres i årene som kommer.

Et areal på ca. 2,1 daa ble i 2022 skilt ut fra naturbeitemarka (figur 1). Dette skjøttes som slåttemark med påfølgende sent etterbeite når slåttene er gjennomført. Arealet består av tørr-frisk svakt kalkrik eng med noe svakt gjødslingspreg i partier.

Naturbeitemarka, slåttemarkene og arealet under restaurering må sees i sammenheng og skjøttes for å oppnå best mulig tilstand for alle arealene. Dette innebærer et rullerende hevdregime med både slått, hvile for engene, beiting og rydding.

Slåttemarkene skal slås årlig med lett redskap (to-hjuls traktor eller lignende) sent i juli. Høyet bør bakketørkes i minst to dager, i løpet av tørkeperioden bør graset vendes et par ganger for å sikre at modne frø løsner. Etter tørkinga rakes høyet sammen og fjernes (Hasvik, Å., Langmo, S. H. L. & Oldervik, F.). Rydding av kratt, løvoppslag og småskog i kanter gjennomføres kontinuerlig etter behov. Lett etterbeite på slåttemark er positivt. Lokalitetene med slåttemark er i dag gjerda inn før slått, noe som bør opprettholdes fremover. Av hensyn til vegetasjon og artsmangfold må engene verken gjødsles, sprøytes, pløyes eller pusses med beitepusser (Hasvik, Å., Langmo, S. H. L. & Oldervik, F.).

Naturbeitemarka som omkranser gården og slåtteengene bør skjøttes med lignende beitetrykk som de siste årene. Dette tilsier påslipp etter slått av engene i slutten av juli, fortrinnsvis med noe «hvile» i rundt en uke før dyra slippes på. Omkringliggende naturbeitemark som ikke er like engpreget, eksempelvis kantsoner, ulendte partier, mer gjødslede enger og «korridor» mellom ugjødslede naturenger kan beites med lavt beitetrykk gjennom store deler av sesongen.

Arealet som er under restaurering nord for gården bør beites jevnt gjennom sesongen om mulig. Her er det mye skogsarter og beitetrykket kan derfor gjerne være relativt høyt de første 3-4 årene gjennom hele beitesesongen. Etter denne perioden bør det gjøres en vurdering av området og eventuelt en justering i forhold til beitetrykk. Det vil også være gunstig å rydde enda flere trær for å øke lystilgangen på dette arealet. Denne ryddingen må gjøres skånsomt og over noe tid, da det de siste årene er fjernet en god del trær som på sikt vil gi en gjødslingseffekt i jorda ved nedbrytning av stubber og røtter.

2.3 Tradisjonell og nåværende drift

Skogen gård var tidligere en husmannsplass under Toreplassen. Folket på gården levde av skogsarbeid, og sjølhushold med dyr og slått. Gården hadde da åtte bås plasser for ku og tre for hest. Da nåværende grunneier tok over gården rundt 1980 var det meste forfallent og gjengrodd, og det hadde vært en 10-20-års periode hvor gården ikke ble driftet. Nåværende grunneiere har drevet gården siden de tok over drifta i 1980 og holdt både sau og kyr fram til 2002, da sluttet de med sau. I dag har de ammekyr og høns.

Grunneierne slår slåtteeenga, og høstbeiter med kyr etter slått (Hasvik, Å., Langmo, S. H. L. & Oldervik, F.). Naturbeitemarka beites gjennom sesongen med middels beitetrykk og rullering av områder.

2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Dagens regime med sen slått av store deler av lokalitetene og høstbeiting ser ut til å være svært gunstig for både slåttemarka og naturbeitemarka. Lokalitetene sett under ett er godt skjøttet og fremstår som artsrike, åpne og i god hevd.

2.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer

Engene på Skogen er i hovedsak friske, men har innslag av noe tørrere eng-utforminger, særlig i tilknytning til knauser og opplendte partier på lokaliteten. Deler av de semi-naturlige engene kan ha vært lett oppdyrket på et tidspunkt, og de har vært sporadisk svakt gjødslet, men med dagens artsinventar og utforming bør arealene nå i hovedsak anses som natureng/semi-naturlig eng.

Etter Fremstad vurderes naturbeitemarka overordnet til *Frisk/tørr middels baserik eng G7* da den har likheter med både *G7a* og *G7b*. Etter Miljødirektoratets instruks og NiN-systemet 2.0 (Natur i Norge) føres engene til naturtypen semi-naturlig eng (overordnet type som inkluderer både slåttemark og naturbeitemark) og utformingene *T32-C-20 Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg* og *T32-C-21 Svakt kalkrik eng med svakt preg av gjødsling*, samt innslag av *T32-C-16 Svakt kalkrik tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling*.

Det nye arealet med slåttemark sør for tunet på Skogen (figur 1) består i hovedsak av de samme utformingene som naturbeitemarka og har innslag av arter som rødkløver, hvitkløver, engsoleie, gulaks, snauveronika, grasstjerneblom, fjellrapp, engknoppurt, ettårsknavel, ryllik, småengkall, storblåfjær, blåklokke, aurikkelsveve, hårsveve, skogstorkenebb, fjelltimotei, engreverumpe, prestekrage, gulflatbelg, smalsyre, stemorsblom, sølvmore, hundegras, smalkjempe, fjellblom, engtjæreblom, rødsvingel, blåkoll, hvitmaure, legeveronika, firkantperikum, engfiol, engnellik, smørbukk, tiriltunge, tveskjeggveronika, gulmaure, skogkløver, bleikstarr, gjeldkarve m.fl.

Deler av naturbeitemarka på Skogen er NiN-kartlagt i 2018 som beiteskog. Under kartlegging i 2022 etter siste versjon av Miljødirektoratets instruks ble mesteparten av arealene som er oppgitt som beiteskog vurdert til naturbeitemark/hagemark (delvis med gjengroingspreg) og sammenfaller dermed mer med tidligere kartlegging og avgrensing etter DN-håndbok 13.

Lokaliteten samlet (slåttemarker, naturbeitemark og areal under restaurering) har et høyt biologisk mangfold, og det ble ved feltundersøkelsene til Hasvik, Langmo og Oldervik (2018) registrert 59 ulike karplantearter i slåtteeenga vest for tunet. Det ble i 2022 registrert over 20 tyngdepunktarter for semi-naturlig eng, flere av disse er også mengdearter. Lokaliteten bærer preg av lang tids skjøtsel med slått og/eller beite. Lokaliteten har også et stort innslag av rødlistearter, spesielt beitemarkssopp er det registrert flere av i høye rødlistekategorier. Det er tidligere funnet ravnerødspore (NT), musserongvokssopp (NT), gulbrun narrevokssopp (NT), mørkskjellet vokssopp (VU), sauevokssopp (VU), rødne luttvokssopp (VU), flammevokssopp (VU) og grå grynmusserong (VU).

Naturbeitemarka som omkranser gården inneholder mye av de samme artene som slåtteeenga, spesielt der arealene også blir slått og ikke kun beitet. Solblom (EN) ble også funnet i utkanten av naturbeitemarka i

nord-øst. Det er trolig potensial for funn av flere beitemarkssopp på lokaliteten, men dette må om det er aktuelt utføres noe senere på året enn kartleggingstidspunkt i 2022.

Av rødlistede karplanter ble solblom (EN) og flekkgrisøre (NT) gjenfunnet flere steder på lokaliteten i 2022, særlig i arealene som er under restaurering. I tillegg er det tidligere registrert bakkesøte, denne ble ikke funnet i 2022. På lokaliteten er det registrert 9 rødlistede beitemarksopp i tilknytning til engene. Det er ikke registrert rødlistede eller sjeldne arter av insekter knyttet til lokaliteten, men en regner potensialet for slike som godt i kulturlandskapet på Skogen.

Ingen fremmedarter av høy risiko ble registrert i 2022, derimot er einstape en problemart på lokaliteten. Einstape er en vanskelig art å bekjempe helt, samt vil ta flere år å bekjempe på Skogen da den finnes i store mengder. Det som trolig vil være aktuelt på Skogen er å benytte seg av slått to ganger i vekstsesongen. Første slått må gjøres tidlig i sesongen i juni og neste slått bør være i juli/august. Avfallet fra ryddingen må fjernes, og det er positivt med beite og tråkkskader på arealer som ryddes for einstape (Måren, I.E. & Ekelund, K. 2005). Det kan derfor være aktuelt om grunneier har mulighet til å utvide beitet til å omfatte einstape-partier eller drive målrettet beiting på slike arealer etter slått av arten.

2.6 Mål for verdifull slåttemark/naturbeitemark

HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN:

Det verdifulle kulturlandskapet på Skogen skal gjennom aktiv skjøtsel, fortrinnsvis slått og beiting, videreutvikles og bevares. Gjennom restaurering skal arealene økes og videreutvikles. Lokalitetene skal fremstå åpne og i god hevd, med tilhørende rikt artsmangfold.

EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER:

- Utvidelse og restaurering av påbegynt areal nord for Skogen gård. Utvidelsen skal etter restaurering fremstå relativt åpen og med lavvokst engflora. Se ellers punkt 2.7.

TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE:

- I arealene som restaureres skal i hovedsak arter tilknyttet semi-naturlig eng øke i årene fremover etter som rydding er ferdigstilt og beiting av arealene gjennomføres årlig.
- Solblom (EN) og flekkgrisøre (NT) skal ha stabile eller økende bestander i utvidelsen av lokaliteten nord for Skogen gård.
- Problemarten einstape skal bekjempes målrettet og minske i antall og utbredelse i hele naturbeitemarka.

2.7 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode)

RESTAURERINGSTILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKE)
<ul style="list-style-type: none"> • Fortsatt skånsom rydding av trær og kratt gjennomføres i utvidelsen av naturbeitemarka nord for Skogen gård. Rydding gjøres gradvis for å unngå gjødsling fra råtnende røtter. Trær og kratt kuttes så lavt som mulig. 	2023-2027	Ca. 21 daa	April – okt
<ul style="list-style-type: none"> • Arealet nord for gården som er under restaurering bør beites jevnt gjennom sesongen om mulig med relativt høyt de første 3-4 årene. 	2023 - 2027		Mai - oktober

2.8 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

2.8.1 Slått

SLÅTTETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKE)
<ul style="list-style-type: none"> • Slåttemarkene vest og sør for tunet på Skogen går slås årlig sent i juli. Slått gjøres godt ut i kantene. Gresset bakketørkes gjerne i 2-5 dager, vendes med rive underveis og fjernes deretter. Slåtten bør ikke gjennomføres før blant annet engknoppurten er ferdig avblomstret. 	Årlig	Ca. 3,5 daa	Juli – august
<ul style="list-style-type: none"> • Omkringliggende naturbeitemark slås der det er mulig/ønskelig å slå i tillegg til beiting. 	Årlig	Ca. 10- 20 daa	Juli – august
<ul style="list-style-type: none"> • Jevnlig smårydding av løvoppslag som dyra eller slåtten ikke holder nede i kantsonene og ute på engene. Mest hensiktsmessig er det at rydding gjennomføres i vekstsesongen da oppslaget utarmes og har mindre risiko for å komme tilbake. 	Årlig	Ca. 5 daa	Juli - august

Generelt gjelder for skjøtselsslått (for forklaring se veiledningshefte):

- Slåtten bør skje etter at de fleste artene har blomstret og satt frø (som regel ikke før i siste halvdel av juli).
- **Slåttetidspunktet vil variere fra år til år ut fra variasjoner i været og vekstsesongen.** Følg derfor med på blomstring og frøsetting!
- Graset bakketørkes 2-3 dager før det fjernes fra området.
- Områdene kan slås med liten lett traktor med slåmaskin, tohjuls slåmaskin eller ljå, avhengig av bratthet.
- Kantklipper med kniv (ikke tråd) kan benyttes på mindre arealer der det er vanskelig å komme til med maskiner.
- Ikke bruk tunge maskiner som kan påføre komprimering av jorda og kjøreskader særlig i fuktige partier.
- Unngå bruk av kunstgjødsel, gylle eller husdyrgjødsel (utover hva dyrene evt. tilfører selv ved beite).

2.8.2 Beiting

BEITETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKE)
<ul style="list-style-type: none"> Naturbeitemarka (inkludert slåttemark-lokalitetene) skjøttes med lignende beitetrykk som de siste årene. Dette tilsier påslipp etter slått av engene i slutten av juli, fortrinnsvis med noe «hvile» i rundt en uke før dyra slippes på. Omkringliggende naturbeitemark med mindre engpreg kan beites med lavt beitetrykk gjennom store deler av sesongen. 	Årlig	Ca. 100,8 daa (etter restaurering av areal nord for gården ca. 121,8 daa)	Juli – august
<ul style="list-style-type: none"> Jevnlig smårydding av løvoppslag som dyra ikke holder nede i kantsonene og ute på engene. Mest hensiktsmessig er det at rydding gjennomføres i vekstsesongen da oppslaget utarmes og har mindre risiko for å komme tilbake. 	Årlig	Ca. 10 - 20 daa	Juli - august

Generelt gjelder for beiting i slåttemark (for forklaring se veiledningshefte):

- Beiting er positivt for slåttemarka, og har vært tradisjon mange steder.
- Høstbeiting hindrer opphopning av daugras (som gir grønn gjødsling) og letter spiringen neste vår.
- Beiting gir tråkkspor som frøplanter kan spire i.
- Hvis arealet vårbeites, blir slåttan seinere (da blomstring/frøsetting kommer seinere i gang)
- Unngå tilleggsføring inne på slåttemarka.
- Sett alltid dyrevelferden og førtilgangen i høysetet.
- Tunge storferaser bør ikke beite slåttemark (pga. tråkkskader).
- Slåttemark med rik vårblostring (f.eks. med tidligblomstrende orkideer og marinøkler) bør ikke beites.
- Beit gjerne nærliggende skog, hagemark eller naturbeiter i sammenheng med slåttemarka. Det vil gi utveksling av frø og gener mellom ulike arealer.
- Isådde, fulldyrka kulturenger bør ikke beites sammen med slåttemarka. Dette for å hindre spredning av uønska arter inn i slåttemarka.

2.8.3 Økonomi

Skjøtsel og restaurering

TILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	TAL DAA OG KOSTNAD/DAA	KONTROLL (DATO)
RESTAURERINGSTILTAK (ENGANGSTILTAK ELLER TILTAK SOM GJENNOMFØRES OVER EN AVGRENSA PERIODE): <ul style="list-style-type: none"> Gradvis rydding av kratt og trær i tilknytning til utvidelse av areal nord for Skogen gård. 	2023 - 2027	Ca. 21 daa	
SKJØTSELSTILTAK (TILTAK SOM GJENTAS ÅRLIG): <ul style="list-style-type: none"> Beite og slått av eksisterende eng-areal på Skogen. Beiting av restaurert areal etter og/eller parallelt med rydding som gjennomføres i årene 2023 - 2027. 	Årlig Årlig	Ca. 100,8 daa Ca. 21 daa Totalt ca. 121,8 daa	

SKJØTSELSTILTAK (TILTAK SOM GJENTAS ÅRLIG): <ul style="list-style-type: none"> • Lett rydding av kratt og trær ved oppslag i engene og i kantsoner. 	Årlig	Ca. 10 - 20 daa	
ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK: <ul style="list-style-type: none"> • Bekjempelse av einstape i naturbeitemarka med slått to ganger i vekstsesongen. Avfallet fjernes. • Områder med mye einstape kan gjerne utsettes for tråkkskader og beiting. 	Årlig til arten er på et minimum, deretter ved behov	Ca. 2 – 3 daa	

2.9 Oppfølging av skjøtselsplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR: 2027
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER: Beitemarkssopp bør ettersøkes og registreres i et gunstig soppår.
GJENNOMFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA:
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELPLANEN: Ketil Jørstad

2.10 Bilder

Figur 2. Slåttemark med naturbeitemark i bakgrunnen sør for tunet på Skogen.

Figur 3. Slåttemarka sør for tunet på Skogen.

Figur 4. Slåttemark med engkoppurt sør for tunet på Skogen. Engkoppurten bør være godt avblomstret før slått gjennomføres.

Figur 5. Areal under restaurering nord for Skogen gård. Her er det et problem med spredning av einstape i likhet med flere andre områder på eiendommen. I tilknytning til dette arealet finnes også solblom (EN) som er viktig at ikke blir utskygget av trær og/eller einstape.

Figur 6. Eksisterende Naturbase-figur med slåttemark (BN00125446). Denne har skjøtelsesplan fra 2018.

Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase

Lokalitet	Skogen sør
Id	Ny lokalitet
Naturtype (etter DN håndbok 13): Utforming (etter Fremstad og DN håndbok 13):	Slåttemark D01 Frisk/tørr middels baserik eng G7
Naturtyper og utforminger etter NiN 2	Semi-naturlig eng (Slåttemark) T32-C-20 Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg, T32-C-21 Svakt kalkrik eng med svakt preg av gjødsling og innslag av T32-C-16 Svakt kalkrik tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling
Verdisetting:	Svært viktig (A)
Registreringsdato (siste):	12.07.2022

Innledning: Lokaliteten ble kartlagt av Tonje Berland 12.07.2022. Formålet med kartleggingen var å oppdatere naturtypebeskrivelsene på Skogen samt utforme/utvide skjøtselsplan for lokalitetene. Det ble ved kartleggingen i 2022 skilt ut et areal på ca. 2,1 daa slåttemark fra eksisterende Naturbase-lokalitet (BN00046505) med naturbeitemark. Enga skjøttes som slåttemark med påfølgende sent etterbeite når slåttene er gjennomført. Arealet består av tørr-frisk svakt kalkrik eng med noe svakt gjødslingspreg i partier.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Skogen gård ligger på Sollihøgda nord-vest i Bærum kommune, rett ved grensa til tidligere Buskerud fylke. Området rundt Skogen har to lokaliteter registrert i Naturbase, en slåtteeeng/slåttemark (BN00125446) vest for gårdsbygningene, samt et større område med naturbeitemark (BN00046505) som omkranser Skogen gård. Engene er kalkpåvirket og berggrunnen i området betegnes som Krokskoggruppa og består av porfyrisk basalt med årer av breksje og konglomerat med sandstein og leirstein, samt rombeporfyrlava i vest. Løsmassene består i hovedsak av morenemateriale.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Etter Miljødirektoratets instruks og NiN-systemet 2.0 (Natur i Norge) føres det nye arealet med slåtteeeng sør for tunet på Skogen til naturtypen slåttemark og utformingene *T32-C-20 Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg* og *T32-C-21 Svakt kalkrik eng med svakt preg av gjødsling*. I tilknytning til knauser og mer grunnlendte partier er det innslag av *T32-C-16 Svakt kalkrik tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling*.

Artsmangfold: Enga består i hovedsak av de samme utformingene som naturbeitemarka som omkranser arealet med arter som rødkløver, hvitkløver, engsoleie, gulaks, snauveronika, grasstjerneblom, fjellrapp, engknoppurt, ettårsknavel, ryllik, småengkall, storblåfjær, blåklokke, aurikkelsveve, hårsveve, skogstorkenebb, fjelltimotei, engreverumpe, prestekrage, gulflatbelg, smalsyre, stemorsblom, sølvmore, hundegras, smalkjempe, føllblom, engtjæreblom, rødsvingel, blåkoll, hvitmaure, legeveronika, firkantperikum, engfiol, engnellik, smørbutikk, tiriltunge, tveskjeggveronika, gulmaure, skogkløver, bleikstarr, gjeldkarve m.fl.

Bruk, tilstand og påvirkning: Skogen gård var tidligere en husmannsplass under Toreplassen. Folket på gården levde av skogsarbeid, og sjølhushold med dyr og slått. Gården hadde da åtte båsplasser for ku og tre for hest. Da nåværende grunneier tok over gården rundt 1980 var det meste forfallent og gjengrodd, og det hadde vært en 10-20 - års periode hvor gården ikke ble driftet. Nåværende grunneiere har drevet gården siden de tok over drifta i 1980 og holdt både sau og kyr fram til 2002, da sluttet de med sau. I dag har de ammekyr og høns. Grunneierne slår slåtteeengene, og høstbeiter med kyr etter slåtten (Hasvik, Å., Langmo, S. H. L. & Oldervik, F.). Naturbeitemarka beites gjennom sesongen med middels beitetrykk og rullering av områder.

Dagens regime med sen slått av store deler av lokalitetene og høstbeiting ser ut til å være svært gunstig for både slåttemark og naturbeitemark. Lokalitetene sett under ett er godt skjøttet og fremstår som artsrike, åpne og i god hevd.

Fremmede arter: Ingen arter av høy risiko registrert, men einstape er en problemart i området rundt slåttemarka.

Skjøtsel og hensyn: Slåttemarkene på Skogen skal slås årlig med lett redskap (to-hjuls traktor eller lignende) sent i juli. Høyet bør bakketørkes i minst to dager, i løpet av tørkeperioden bør graset vendes et par ganger for å sikre at modne frø løsner. Etter tørkinga rakes høyet sammen og fjernes. Rydding av kratt, løvoppslag og småskog i kanter gjennomføres kontinuerlig etter behov. Lett etterbeite på slåttemark er positivt. Lokalitetene med slåttemark er i dag gjerda inn før slått, noe som bør opprettholdes fremover. Av hensyn til vegetasjon og artsmangfold må engene verken gjødsles, sprøytes, pløyes eller pusses med beitepusser (Hasvik, Å., Langmo, S. H. L. & Oldervik, F.).

Verdibegrunnelse: Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015, oppdatert i 2018, oppnår lokaliteten høy vekt på størrelse, da den er over 1 daa (ca. 2,1 daa). Den oppnår høy vekt på grunntypevariasjon med tre kartleggingsenheter. Lokaliteten har et høyt biologisk mangfold, og det ble ved feltundersøkelsene til Hasvik, Langmo og Oldervik (2018) registrert 59 ulike karplantearter i slåtteeenga (BN00125446) som ligger noen få meter unna. I 2022 ble det registrert over 20 tyngdepunktarter for semi-naturlig eng på den nye lokaliteten med slåttemark, flere av disse er også mengdearter.

Lokaliteten bærer preg av lang tids skjøtsel med slått kombinert med noe beite og har ingen gjengroing. Lokaliteten har også et stort innslag av rødlistearter på eller i nærhet til enga, spesielt beitemarkssopp er det registrert flere av i høye rødlistekategorier. I tillegg finnes det rødlistede karplanter som solblom (EN) og flekkgrisøre (NT) i naturbeitemarka som omkranser slåtteeenga. Lokaliteten har en nærhet til andre semi-naturlige enger, blant annet den tidligere registrerte slåtteeenga (BN00125446) og naturbeitemarka, samt ligger i et kulturlandskap med lang kontinuitet, og skårer dermed høyt på parameteret landskapsøkologi. Til sammen oppnår lokaliteten verdien svært viktig - A.

Parameter	Vekt
Størrelse	Høy vekt
Typevariasjon	Høy vekt
Artsmangfold	Middels vekt
Tilstand	Høy vekt
Påvirkning	Høy vekt
Landskapsøkologi	Høy vekt
VERDI	Svært viktig - A